

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος εικοστός.

Συνδρομή ἑτησία: Ἐν Ἑλλάδι σφ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ σφ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρξονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου. Ἐκαστὸν ἔτος καὶ εἶνε ἑτησίαι. — Γραφεῖον Διευθ. Ἐπι τῆς λεωφ. Πανεπιστημίου 89. 12 Ἰουλίου 1885

ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΑΙ ΕΝ Τῇ ΔΥΣΕΙ

ΚΑΙ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΤΑΚΤΙΚΗΣ

Συνέχεια· Ἰδε σελ. 451.

ΙΒ΄

Εἴπομεν ὅτι οἱ Στρατιῶται ἦσαν ἰππεῖς τιμαριῶχοι, ὑπὸ διαφόρους ὑποχρεώσεις νεμόμενοι τὰς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος χορηγουμένας αὐτοῖς στρατείας· αἱ στρατεῖαι αὗται σπανίως διδόμεναι εἰς ἀπλοῦς εὐνοουμένους τοῦ στέμματος, συνήθως κατεκτῶντο διὰ τῆς σπάθης· διὰ ταύτης μετέβαλον οἱ ἀκριτὰς τὰς κλεισούρας εἰς θέματα. Τὸ αὐτὸ στρατιωτικὸν σύστημα ἐπικρατεῖ ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Αἰτωλίᾳ ἐπὶ τῆς Ἐνετοκρατίας, ὡς μανθάνομεν ἐκ πολλῶν δουρικῶν διατάξεων ἢ βουλλῶν, καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ Σανούτου διηγουμένου πῶς ὁ Στρατιώτης Δημήτριος ὁ Παλαιολόγος ἐζήτησε καὶ ἔλαβεν ἀπὸ τῆς Γερουσίας τὴν ἄδειαν ν' ἀνεγείρῃ ἰδίᾳ δαπάνη τὰ φρούρια τοῦ Φαναρίου καὶ Καστρίου, ὅπως ἐκεῖθεν πολεμῇ τοὺς Τούρκους. Ἄλλοι Στρατιῶται λαμβάνουσι τὰ πρὸς τὸν λακωνικὸν κῆλπον φρούρια τοῦ Ῥαμπάνου καὶ Βατικῶν ὅπως ἐπιτηρῶσι τὰς ἀποβάσεις τοῦ ἔθρου.

Ἡ εἰσβολὴ τῶν Τούρκων κατασυντρίψασα τοὺς Στρατιώτας τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἔρριψε μέγαν ἀριθμὸν Ἀκαρνάνων, Αἰτωλῶν, Δωριέων καὶ Ἀργαριωτῶν εἰς Πελοπόννησον· οὗτοι μὴ ἔχοντες ἰδίας στρατείας ἐπρονοιάσθησαν, δηλαδὴ ἐγένοντο μισθωτοὶ (provisionati) τῆς Δημοκρατίας· διὰ τοιούτων ἀλλεπαλλήλων μεταναστεύσεων ἐσχηματίσθη τὸ μέγα Στρατιωτικὸν φυτώριον τῆς Ἀργολίδος, ἐξ οὗ ἐπὶ μίαν ὄλην ἑκατονταετηρίδα παραλαμβάνονται οἱ εἰς ὑπηρεσίαν τῆς Δημοκρατίας καὶ τῆς ἄλλης Εὐρώπης μισθοφόροι Στρατιῶται· διὰ τὸν λόγον τοῦτον τὸ ὄνομα τῶν Στρατιωτῶν ἐν Γαλλίᾳ κατέστη συνώνυμον τῷ Ἀργεῖῳ ἢ Argoulet, ὡς ἔλεγον οἱ Γάλλοι διαφθείραντες τὴν πατρίδα τῶν ἡμετέρων Στρατιωτῶν (Ἀργολίδα).

Ἐνῷ οἱ πρῶτοι ἱστορικοὶ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, οἱ καλῶς γνωρίσαντες τοὺς Argoulets, ἐτυμολογοῦσι τὸ ὄνομα ἐκ τῆς Ἀργολίδος, ὁ père Daniel προτιμᾷ νὰ θεωρήσῃ τὴν λέξιν ὡς μυστηριώδη· ὁ Littré οὐδεμίαν ἐπρότεινεν ἐρμηνείαν· ἀλλ' ὁ στρατηγὸς Susane ἐτυμολογεῖ τὸν argoulet ἐκ τοῦ ἄνυπάρχτου ἰταλικοῦ arcoletto, λέγων «οἱ argoulets, οὗς κλασικοὶ τινες ἱστορικοὶ ἐξέλαβον ὡς ἰππεῖς ἐξ Ἀργολίδος, ἦσαν πιθανῶς ἐν ἀρχῇ τοξῶται Ἴταλοί, arcoletti. Ἐν ἔτει 1499 ἡ Γαλλία προσέλαβεν εἰς ὑπηρεσίαν τῆς 2000 τοιοῦτους, ἀριθμὸν δυσανάλογον πρὸς τὸν πληθυσμὸν τοῦ παλαιοῦ βασιλείου τοῦ Ἀγαμέμνονος»¹⁾. «Ἄν ὁ Γάλλος στρατηγὸς ἐγίνωσκε τὴν ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις κατάστασιν τῆς Ἀργολίδος δὲν θὰ ἔγραφε τὸν τελευταῖον χαριεντισμὸν ὁ Χαλκοκονδύλης γράφει ὅτι ἐν τῇ ἀλώσει τοῦ Ἄργου ἐλήφθησαν ὑπὸ Μωάμεθ Β' τριάκοντα χιλιάδες αἰχμαλώτων, ἀποικισθέντες εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὡς λέγει ὁ Κριτόβουλος²⁾. Ἐν ἔτει 1520 μόνη ἡ πόλις τοῦ Ναυπλίου περιεῖχε 9,431 ψυχὰς μετὰ δὲ τῆς περιοχῆς τῆς 13,299, ὡς γράφει ἡ ἐπίσημος ἐκθεσις τοῦ ἀρμοστοῦ Βίκτωρος Διέβου³⁾. Ἐν τῇ αὐτῇ πόλει φρουροῦσιν ἐν ἔτει 1500 Στρατιῶται 1500, κατὰ τὴν ἐκθεσιν τοῦ Ἰερωνύμου Κονταρίνη (ἐν Σανούτῳ). Ἀλλὰ ταῦτα οὐδὲν σημαίνουσι ἀπέναντι ῥητῶν συγχρόνων μαρτυριῶν περὶ τῆς ἐξ Ἀργολίδος καταγωγῆς τῶν Στρατιωτῶν· παραλείπων τὸν Κοριολάνον Κιπικὸν καὶ τὸν Λουδοβίκον da Porto, μνημονεύω μόνον τὸν Φίλιππον de Commines, διότι οἱ λόγοι τοῦ διασήμεου τοῦτου πολιτικοῦ, τοῦ καλῶς γνωρίσαντος τοὺς ἐν Εὐρώπῃ Στρατιώτας, εἶνε ἀκριετὴ διὰ τὸν γάλλον στρατηγὸν μαρτυρία· ἰδοὺ δὲ τί ἐκεῖνος γράφει «ils etoient (οἱ Στρατιῶται) tous Grecs, venus des places que les Venitiens y ont, les uns de Napoli de Romanie, autres d' Albanie (VIII, 5)» καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ μνημονευόμενον γεγονός ἐπισφραγίζει τοὺς ἡμετέρους λόγους· καὶ πρῶτον ὀφείλομεν νὰ πα-

¹⁾ Histoire de la cavalerie Française, I, a. 72—73.

²⁾ «Ἀνδράποδα δὲ λέγεται γενέσθαι ἐνεῦθεν τοῖς Τούρκοις ὡς τρισμύρια.» Χαλκ. Π. 51. Κριτόβουλος, XIV, 3.

³⁾ Μνημεῖα ἑλλην. ἱστορίας, VI, σ. 249.

ρατηρήσωμεν ὅτι ὁ ἱστορικός τοῦ γαλλικοῦ ἱπ-
πικοῦ, σημειώσας ἐν ἔτει 1499 τὴν πρόσληψιν τῶν
2000 Στρατιωτῶν, ἐσύγχυσε χρονολογίας καὶ
πράγματα· ἄλλοι οἱ ἐν ἔτει 1499 ὑπηρετήσαντες
ἐν Γαλλίᾳ πρῶτοι Στρατιῶται, ὧν ὁ ἀριθμὸς ὑπ'
οὐδενὸς χρονογράφου ὀρίζεται, καὶ ἄλλοι οἱ 2000,
οἱ μετὰ ὀκτῶ ἔτη παρευρεθέντες ἐν τῇ ἀλώσει
τῆς Γενούης (1507)· στρατηγὸς τῶν τελευταίων
τούτων ἦτο ὁ Μερκούριος Μπούας, ὃν οἱ γάλλοι ἱ-
στορικοὶ ἀποκαλοῦσι «le capitaine grec Mer-
curio.» Εἶνε γνωστὸν ὅτι ὁ Μπούας ὑπηγόρευσε
τὰ στρατιωτικὰ του κατορθώματα εἰς τὸν Στρα-
τιώτην Ἰωάννην τὸν Κορωναιῶν, ὅστις ἐξέθηκε
ταῦτα ἐν μεγάλῳ ἱστορικῷ ποιήματι τὸ σύγ-
γραμμα ἐξεδόθη ἐν Ἀθήναις ¹⁾, ὀλόκληρον δὲ τὸ
δέκατον τμήμα τοῦ ποιήματος ἀφορᾷ εἰς αὐτὴν
τὴν ἄλωσιν τῆς Γενούης· αὐτὸς ὁ Στρατιώτης
μᾶς λέγει ὅτι ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ, οἱ δὲ ὑπ'
αὐτοῦ ὀδηγηθέντες ἐν Γενούῃ ἱππεῖς ἦσαν Ἀλ-
βανοὶ Πελοποννήσιοι:

μὲ ἄλογα ἐκ τὸν Μορῆαν εἶχε Μακεδονίταις.

Ἐν τῇ λεπτομερεῖ καταγραφῇ τῶν ἐν Γενούῃ
ὑπὲρ Γαλλίας πολεμησάντων ὁ γάλλος ταγμα-
τάρχης E. Hardy ²⁾ σημειοῖ μὲν τοὺς 2000
Στρατιώτας τοῦ Μερκουρίου, οὐδένα ὁμῶς Ἰ-
ταλὸν arcoleto.

II'

Ἐνῷ οἱ δεσπότες τῆς Πελοποννήσου κατετρι-
βοντο εἰς παιδαριώδεις διαμάχας, καὶ ἐξευτελι-
ζοντο πρὸ τῶν Τούρκων, οἱ Στρατιῶται μόνον
μνημονεύονται ὑπὸ Χαλκοκονδύλου, Σπανδουγινοῦ
καὶ Κριτοβούλου ὡς διαπράξαντες ἥρωικά τινα
ἔργα, τιμῶντα τὸ ἐλληνικὸν ὄνομα. Τὸ ὑπὸ Μω-
άμεθ Β' λεχθὲν περὶ τοῦ γενναίου ὑπερασπιστοῦ
τοῦ Μουχλίου, Παλαιολόγου τοῦ Γρίτσα «ὅτι
μόνον τοῦτον εὔρεν ἄνδρα ἐν μέσῳ ἐλάφων», δύ-
ναται νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ εἰς τοὺς κατὰ τοῦ αὐτοῦ
πορθητοῦ ἥρωικῶς ἀντιταχθέντας Στρατιώτας
τοῦ Γαρδικίου, τοῦ Σαλμενικοῦ, τῆς Βαρδούνας,
τῆς Σπάρτης καὶ ἄλλων Πελοποννησιακῶν φρου-
ρίων. Εἶδόμεν τὸν αὐτοκράτορα Καντακουζηνὸν
χαρακτηρίζοντα τοὺς Πελοποννησίους ὡς πολιτι-
κομανεῖς, καὶ πρὸς ἀλλήλους μαχομένους. Τὸ πα-
λαιὸν ἐλληνικὸν νόσημα, ἡ διχόνοια, εἶνε ἡ μόνη
αἰτία δι' ἣν ἡ Ἑλλὰς δὲν ἀνέδειξεν ἕνα Κα-
στριώτην, καὶ τοσοῦτοι ἥρωικοὶ βραχίονες κατέ-
στησαν ἄχρηστοι ἐν τῇ πατρίδι ἵνα μισθοφορή-
σωσιν ἐν τῇ ξένη. Ὁ Κριτόβουλος χαρακτηρίζει
οὕτω τοὺς Πελοποννησίους Στρατιώτας· «οἱ γὰρ
ὑπὸ σφίσιν (τοῖς Δεσπότησι) ὄντες τῶν ἐν τέλει,
καὶ ἀρχᾶς ἔχοντες καὶ προσόδους μεγάλας πό-
λεων καὶ φρουρίων ἐπιστατοῦντες, οὐ καρπούμενοι

(γράφει οὐκ ἀρούμενοι) τοῦτοις, ἀλλ' ἀπληστία τε
γνώμης καὶ μοχθηρὰς τρόπων αἰεὶ τοῦ πλείονος ἐ-
φιέμενοι, καὶ νεωτέρων ἐπιθυμοῦντες, στασιά-
ζοντές τε ἦσαν ἐν ἀλλήλοις αὐτοὶ καὶ πολε-
μοῦντες » (X, 19). Τὰς αὐτὰς ἀκριβῶς φράσεις
γράφουσι καὶ οἱ Ἐνετοὶ προνοηταὶ εἰς χαρακτη-
ρισμὸν τῶν αὐτῶν Στρατιωτῶν.

Οἱ Τούρκοι καλῶς σπουδάσαντες τὸν χαρα-
κτῆρα τῶν ἐν Ἀσίᾳ Ἑλλήνων Στρατιωτῶν, διὰ
λεπτῆς πανουργίας κατώρθωσαν, προσοικειοῦμενοι
τοὺς ἀσθενεστέρους τὸν χαρακτῆρα, καὶ διὰ
τούτων προσηλυτίζοντες τοὺς δυσκάμπτους, ἐπὶ
τῇ ὑποσχέσει τηρήσεως καὶ ἐπαυξήσεως τῶν οἰ-
κογενειακῶν προνομίων, ν' ἀναρριπίσωσιν ἐν Πελο-
ποννήσῳ τὸν ἄσβεστον δαυλὸν τῆς διχονοίας· ἡ
τουρκικὴ πολιτικὴ διαφαίνεται ἐν τῇ πρὸς τοὺς
Ἰωαννίτας ἄρχοντας γνωστῇ ἐπιστολῇ τοῦ Σινάν
πασᾶ καὶ ἐν τῇ ἐξῆς αὐτοῦ τοῦ Μωάμεθ πρὸς
τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ Στρατιώτας· «ἐν πρώτοις
ἄρχον κύρ Σφρατζῆ, μὲ ὄλους τοὺς ἐδικούς σου,
καὶ κύρ Μανουήλ Ραοῦλ, μὲ ὄλους τοὺς ἐδι-
κοὺς σου, καὶ κύρ Σοφιανέ, μὲ ὄλους τοὺς ἐδι-
κοὺς σου, καὶ Λάσκαρι, κύρ Δημήτρι, μὲ ὄλους τοὺς ἐ-
δικούς σου, καὶ Διπλοδατατσαῖοι Καλακαῖοι,
Παγωμεναῖοι, Φραγκοπουλαῖοι, καὶ Σγουρομαλ-
λαῖοι, καὶ Μαυροπαπᾶ, καὶ Φιλανθρωπικαῖοι καὶ
Πετρο-Μπούγιοι καὶ εἰς ὅσους ἄλλους θελήσωσιν
νάρθωσιν, ὄλους χαιρετᾷ σὰς ἡ αὐθεντία μου. Νὰ
ἐγνωρίσετε τὸ πῶς ἦλθεν ἐδῶ ὁ τιμημένος μου
ἄγος ὁ Χασάμπεῖς, καὶ ἀνέφερεν τῆς αὐθεντίας μου
τὸ πῶς θέλετε νάρηθε νὰ ἦσθε ἐδικοί μου· εἰς
τοῦτο γυρεῦετε ὄρισμὸν τῆς αὐθεντίας μου· εἰς
τοῦτο στέλνω σὰς τὸν αὐτόν μου ὄρισμὸν, καὶ ὁ-
μνέγω σὰς εἰς τὸν μέγαν μᾶς προφήτην τὸν Μω-
άμεθ, τὸν πιστεύομεν ἡμεῖς οἱ Μουσουλμάνοι καὶ
εἰς τὰ ἐπτὰ μᾶς μουσάφια, καὶ εἰς τὰς 324 χιλι-
άδας προφῆτας μᾶς, καὶ εἰς τὸ σπαθὶ ὀποῦ ζώ-
νομαι, καὶ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ πατρός μου τοῦ
Χοδοβικιάρη, ὅτι ἀπὸ τὰ πράγματά σὰς καὶ ἀπὸ
τὰ παιδιά σὰς, καὶ ἀπὸ τὰ κεφάλια σὰς, καὶ
ἀπὸ πᾶσά σὰς πρᾶγμα τίποτας νὰ μὴν σὰς ἐγ-
γίσω, ἀμμὲ νὰ σὰς ἀναπαύσω νὰ ἦσθε κάλλιον
παροῦ πρόφην. Καὶ διὰ τὸ ἀξιοπίστον ἐδόθη ὁ αὐτός
μου ὄρισμός.»

Τὴν αὐτὴν συνετὴν πολιτικὴν ἐφήρμοσαν οἱ
Τούρκοι καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἐν πολέμῳ ἤττη-
θέντας Στρατιώτας, ὡς γράφει ὁ Κριτόβουλος ἐν
τῇ ἀλώσει τοῦ Γαρδικίου· «προσεφέρετο (ὁ Μωά-
μεθ Β') καλῶς γε τοῦτοις, καὶ πάντας ἐφύλασσε
σῶς ἐν τοῖς ὑπάρχουσι πᾶσι, καὶ ἀσινεῖς ὅλος τῶν
ἀπὸ τῆς στρατιᾶς καὶ τοῦ πολέμου κακῶν.» Ὡς
εἶπομεν, ἡ πρὸς τοὺς Στρατιώτας πολιτικὴ τῶν
σουλτάνων ἐνεκαινίσθη ὑπ' αὐτῶν τῶν ἱδρυτῶν
τοῦ Ὄσμανικοῦ κράτους. Οἱ πρῶτοι ἐν Εὐρώπῃ
περάσαντες σουλτάνοι ἐφαρμόζουσιν αὐτὸ τὸ πα-
λαιὸν σύστημα τῶν λιμιταναίων ἢ ἀκριτῶν. Ὡς

¹⁾ Σάθα ἐλληνικά ἀνέκδοτα, τόμ. Α'.

²⁾ Les Français en Italie, Paris 1880, σελ. 19.

οί Βυζαντινοί Στρατιῶται καὶ ἀκρίται ἀνεγνωρίζοντο κύριοι τῆς ὑπ' αὐτῶν κατακτωμένης γῆς, οὕτω καὶ οἱ τὸν Ὁρχάνην καὶ Ἀμουράτην Ἀ' συνοδύσαντες ἐν Εὐρώπῃ Ἀσιανοὶ ἱππόδρομοι σχηματίζουσι τὰ ἐν Μακεδονίᾳ, Σερβίᾳ, Βλαχίᾳ καὶ Θεσσαλίᾳ πρῶτα τουρκικὰ τιμάρια, ὡς λέγει ὁ Χαλκοκονδύλης (II, 59). Οἱ ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ τούτου ὀνομαζόμενοι ἱππόδρομοι εἶναι οἱ τουρκιστὶ λεγόμενοι Ἀκιντζήδες (Στρατιῶται), οἱ *corradori* τῶν ἐνετῶν χρονογράφων. Μνημονεύσαντες τὸν πρῶτον διοργανισμὸν τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ, εἶπομεν ὅτι οἱ Ἀκιντζήδες ἦσαν αὐτοὶ οἱ ἡμέτεροι Στρατιῶται, ὡς δηλοῖ τό τε ὄνομα καὶ ἐπιθήδευμά των. Οὕτω τοὺς μεταφράζουσι καὶ αἱ ἐνετικαὶ ἐκθέσεις «*Ackingi, zoè Stradiotti*»¹). Ἄν καὶ οἱ Τούρκοι ἀναριθμοῦσι τὴν ἀρχὴν τῶν Ἀκιντζήδων εἰς τὸν Ἐρτογρούλην, τὸ πιθανώτερον, ἢ μᾶλλον βέβαιον εἶνε ὅτι τὸ σῶμα τοῦτο ὀφείλουσιν οἱ πρῶτοι σουλτάνοι εἰς τὸν πρῶτον αὐτῶν πιστὸν φίλον καὶ σύμμαχον, τὸν ἐξωμότην Στρατιῶτην Μιχάλην τὸν Σφηνοπόγωνα, διότι ἄλλως ἀποβαίνει ἀκατανόητον πῶς ἡ γενεὰ τοῦ Μιχάλη τούτου, οἱ Μιχάλοιοι, κληρονομικῶς διοικεῖ τοὺς Ἀκιντζήδες, ὡς οἱ Ἐτμάνοι τοὺς Κοζάκους· δεύτερον σπουδαῖον τεκμήριον τῆς πρὸς τοὺς Στρατιώτας σχέσεως τῶν Ἀκιντζήδων εἶνε αὕτη ἡ παρ' αὐτοῖς ἐπικρατούσα παράδοσις ὅτι συγγενεύουσι πρὸς τοὺς ἡγεμονικοὺς οἴκους τῆς Σαβοΐας καὶ Γαλλίας. Ὁ Hammer (V, 386) ἐξηγεῖ τὴν παράδοσιν ταύτην ἐκ συγγενείας τῶν Μιχαλόγων πρὸς τοὺς Παλαιολόγους, τὸ πιθανώτερον ὅμως εἶνε ὅτι ὁ Μιχάλης κατήγετο ἐκ τοῦ αὐτοῦ οἴκου ἐξ οὗ καὶ ὁ Στρατιώτης Κωνσταντῖνος Ἀριανίτης ὁ ἀντιβασιλεὺς τοῦ Μομφερράτου, περὶ οὗ κατωτέρω. Ἔτερον τεκμήριον τῆς μεταξύ τῶν δύο στρατιωτικῶν ταγμάτων σχέσεως εἶνε ὅτι, καθὼς ὁ Στρατιώτης συγγέεται πρὸς τὸν κλέφτην, οὕτω καὶ ὁ Τούρκος ἱππόδρομος ἀντιστοιχεῖ πολλάκις πρὸς τὸν *grassatore* καὶ *sacchegiatore* τῶν Ἰταλῶν²).

Ὁ Χαλκοκονδύλης δὲν μνημονεύει ὅτι τοιοῦτοι Ἀκιντζήδες εἰσέβαλον καὶ κατῴκησαν ἐν Πελοποννήσῳ· νκὶ μὲν ὁ Μερκούριος Μπούας λέγει

ἔγμεν ὅλος ὁ Μορηᾶς κουρσάρους χαραμῆδες,

ἄλλ' ὁ στίχος δύναται νὰ ἐνοῆ ἄλλους κουρσάρους· ἄλλως τε ἐκ τοῦ προμνημονευθέντος πατριάρχου Νεκταρίου βεβαιούμεθα ὅτι ἡ Πελοπόννησος κατείχετο ὑπὸ *μόνων* *χριστιανῶν* *σπαῖδων*. Οὕτε δύναται νὰ ὑποτεθῇ ὅτι οἱ πρῶτοι νοήμονες σουλτάνοι διεκύβευον διὰ τοιοῦτου βιαι-

ου μέτρου τὴν ἐπιτήδειον πολιτικὴν των συνιστάμενην εἰς τὴν διὰ πάσης θυσίας προσοικειώσιν τῶν Στρατιωτῶν. Ἀποτέλεσμα τῆς αὐτῆς πολιτικῆς ἦτο καὶ ἡ ἰδρύσις τοῦ λεγομένου *πρωτογέρου τοῦ Μοραίως*, εἰς ὃν ἐδόθη μεγάλη ἐξουσία, ἀφοῦ ὁ πρωτόγερος οὗτος ἠδύνατο καὶ αὐτὸν τὸν σουλτάνον ν' ἀντιπροσωπεύῃ ἐν Ἑνετίᾳ. Οἱ πρωτόγεροι τῆς Πελοποννήσου ἦσαν Ἕλληνες τὴν καταγωγὴν, τὴν γλῶσσαν καὶ αὐτὸ τὸ ἔνδυμα, ὡς γράφει ὁ Σανούτος, ὁ ἐντολῇ τῆς Γερουσίας ξενίσας τὸν πρωτόγερον Νικόλαον Ἀριανόν, ἐλθόντα εἰς Ἑνετίαν πρὸς διαπραγματεύσιν ἐκκρεμῶν σουλτανικῶν ὑποθέσεων. Ὁ τότε πρωτόγερος ἦτο ὁ μεσάζων μεταξύ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων. Ἀρχαιότερος φαίνεται ὁ πρωτόγερος τῆς Ρούμελης (*gretia*), ἐν ἀρχῇ Ἕλλην, ἀλλ' ὕστερον ὡς ἄχρηστος ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ Τούρκου. Οὕτω σὺν τῷ χρόνῳ ἐπιβουλευθεὶς καὶ ἐξευτελισθεὶς καὶ ὁ τῆς Πελοποννήσου πρωτόγερος, κατήτησεν ἐπὶ τέλους εἰς τὸν ἄσημον διαλαλητὴν τοῦ χωρίου, τὸν ἐπὶ τὸ τουρκικώτερον *τελάλην* λεγόμενον. Τὴν τύχην τοῦ πρωτογέρου ἤθελεν ἐπὶ τέλους ὑποστῆ καὶ ὁ πρὸς τοὺς πονηροὺς Ἀσιανοὺς συνθηκολογήσας Στρατιώτης, ἂν ἡ φιλοτιμία δὲν τῷ ἐπέβαλε τὴν πρὸς τὰ βουνὰ ὁδὸν ὡς ἐντιμότεραν τοῦ ἀστικοῦ ἐξευτελισμοῦ. Κατωτέρω θὰ ἴδωμεν γυμνοτέραν τὴν πρὸς τοὺς Στρατιώτας πονηρὰν πολιτικὴν.

ΙΔ'

Ἐπιμεσοῦσης τῆς ΙΕ' ἑκατονταετηρίδος ἡ Πελοπόννησος διμερίζετο εἰς Στρατιώτας ὑπηκόους τοῦ σουλτάνου, καὶ ὑποτελεῖς τῆς Δημοκρατίας· οἱ τελευταῖοι φαίνονται πολυαριθμότεροι τῶν πρώτων, ἀφοῦ περὶ τὰ τέλη τῆς αὐτῆς ἑκατονταετηρίδος μνημονεύονται ἐν μὲν τῇ Μεθώνῃ 7000, ἐν δὲ τῇ Κορώνῃ 5000, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις φρουρίοις ἀρκετοί. Οἱ πλεῖστοι τῶν Στρατιωτῶν τούτων, ἐπήλυδες ἐκ Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἀφοῦ ἐγυμνώθησαν τῶν τιμαρίων των ἦλθον εἰς τὰ ἐνετικὰ φρουρία καὶ ἔλαβον γενναίας ἐπιχορηγήσεις· ἀλλὰ καὶ οἱ διατηρήσαντες τὰς πατρικὰς στρατείας Πελοποννήσιοι, ὡς οἱ Ράλοι, οἱ Ἀνδρομίδαι, οἱ Κλαδάδες, καὶ οἱ Παλαιολόγοι παρεχώρησαν ταύτας εἰς τοὺς ἐνετοὺς ἐπὶ τῷ ὄρῳ ἀσφαλείας τῶν γυναικοπαίδων καὶ τῆς κινητῆς αὐτῶν περιουσίας ἐν τοῖς ὄχυροῖς παραλίαις φρουρίοις. Πάντες οὗτοι ἐπιτρέχοντες τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατεχομένην χώραν, σφάζουσι, λεηλατοῦσι, πυρπολοῦσι, καὶ λαμβάνουσιν αἰχμαλώτους, οὓς ἐξαγοράζουσιν οἱ οἰκετοὶ τὴν τιμὴν Τούρκου αἰχμαλώτου ὀρίζει ὁ Σανούτος εἰς 60 δουκάτα· οὐδεὶς σπείρει, οὔτε ἐμπορεύεται, πέραξ δὲ παντὸς Στρατιωτικοῦ φρουρίου ἐξαπλοῦται ἡ μεγάλη ἐκείνη ἐρημία, δι' ἧς οἱ ἀκρίται ἐξασφαλίζουσι τὰς κλεισοῦρας των. Οἱ ἐν τῇ ἀν-

(1) Sanuto, Diarii, VII, 267.

(2) Hammer, Empire ottoman, V, 131. Ὁ Παῦλος Ἰσίδωρος τοὺς ἀποκαλεῖ «*gran ladroni e stradaroli crudeli*».

τιπέραν ἀκτῆ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου Στρατιώται συγκεντρωμένοι ἐν τῷ φρουρίῳ τῆς Ναυπάκτου ζῶσιν ἀπὸ μόνης τῆς λείας, ἀφ' ἧς πληθύνουσιν εἰς τὸν ἐνετὸν ἀρμολογίαν τὴν δεκάτην· οἱ Στρατιῶται οὗτοι περιγράφονται ὡς οἱ πτωχότεροι ἀπάντων, διότι καὶ αὐτοὶ οἱ προνοιασμένοι λαμβάνουσι γλίσχρον μισθόν, πληθυνόμενον εἰς ἐπτά μόνας μηνιαίας δόσεις, ἐξ ὧν αἱ μὲν δύο τοῖς μετρητοῖς, αἱ δὲ πέντε εἰς σίτον καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι δὲ ἡ Αἰτωλικὴ πόλις φημίζεται ἐπὶ τῇ πενίᾳ τῶν φρουρῶν τῆς, ὅθεν ἡ παροιμία «φρουρήσεις ἐν Ναυπάκτῳ».

Παρὰ τοὺς Στρατιώτας τούτους μνημονεύονται καὶ οἱ λεγόμενοι Καμπῖται, ἧτοι πεδινοί, οἱ πρόγονοι τῶν Ὑδραίων, Πετσιοτῶν καὶ Κρανιδιωτῶν· κατέχοντες τὴν ἀπὸ τοῦ Ἀραχναίου ὄρους μέχρι τοῦ Σκυλλαίου ἄκρου χώραν, ἐνέμοντο ὡσεὶ ἀνεξάρτητοι τὴν παλαιὰν Ἐπιδαυρίαν, Τροιζηνίαν καὶ Ἐρμονίδα. Ψιλῶ ὀνόματι ἀναγρωρίζοντες τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ ἐν Ναυπλίῳ ἀρμολογίᾳ, κατασκηνόουσιν εἰς ὄχυράς κατόνας (cantoni) ἢ φουάτα, καὶ ζῶσιν ἀπὸ γεωργίας καὶ κτηνοτροφίας· ἀκόμη δὲν ἐπάτησαν τὴν θάλασσαν, διότι οὐδὲν πλοῖον κατέχουσιν. Ἐν μέσῳ τῶν κατοικησάντων τούτων ἐγείρονται τρία φρούρια, τὸ Καστρί, τὸ Θερμίσι καὶ τὸ Κρανίδι, ἐξ ὧν τὸ μὲν πρῶτον ἀνήκει εἰς τοὺς τιμαριούχους Παλαιολόγους καὶ Ἀλβέρτους, τὸ ἀπόρθητον Θερμίσι ἐκτισμένον ἐπὶ ἀπορρωγῶς βράχου, φρουρεῖται ὑπὸ Ἐνετῶν, καὶ προστατεύει τὰς ὑποκειμένας ἀλυκιάς, ὧν ἡ πρόσδος ἀναβαίνει εἰς 50, 000 μόδια ἢ 100, 000 ἐνετικὰ στάρα ἄλατος, ὡς καὶ τοὺς παρὰ τῷ φρουρίῳ ἐπεκτεινομένους ἀγρούς τῶν ἐν Ναυπλίῳ Στρατιωτῶν· τὸ Κρανίδι μόλις μνημονουόμενον ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1531, ἀνήκον ἄλλοτε εἰς τοὺς Τούρκους, ἀλλὰ καταληφθὲν ὑπὸ τῶν Καμπιτῶν χρησιμεύει εἰς συνέντευξιν καὶ ἄσυλον τῶν κουρσευόντων τὰς Τουρκικὰς χώρας.

Οἱ Καμπῖται, καίτοι λαλοῦντες πρὸς τῇ ἑλληνικῇ καὶ τὴν Ἀλβανικῇ, θεωροῦνται ὑπὸ τῶν περιοίκων Ἑλλήνων ὡσεὶ γηγενεῖς. Τὸν σεπτέμβριον τοῦ 1480 ἦλθεν εἰς τὴν Ἀργολίδα ἐπιτροπὴ Τούρκων καὶ Ἐνετῶν πρὸς διευθέτησιν τῶν ἐν τῇ συνθήκῃ μνημονουομένων ὁρίων τοῦ Ναυπλίου· ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ παρὰ τῇ Πύλῃ Ἐνετοῦ πρεσβευτοῦ Ἰωάννου Δαρείου, τοῦ πρωτογέρου τῆς Ρούμελης Σινάνμπεη, τοῦ φλαμπουριάρου τοῦ Μοραίως καὶ ἀπάντων τῶν κατήδων, τοῦ ἐν Ναυπλίῳ ἀρμολογίᾳ, τοῦ ἐπισκόπου, τῶν προχόντων πολιτῶν καὶ κληρικῶν, συνεζήτησεν καὶ τὸ ζήτημα τῶν Ἀλβανικῶν κατοικησάντων τῶν ἄλλων ὁ ἐπίσκοπος Ναυπλίου, καὶ οἱ ὑπὸ τοὺς Ἐνετοὺς καὶ Τούρκους προὔχοντες ἐνόρκως κατέθεσαν ὅτι οἱ Καμπῖται κατέχουσι τὴν χώραν ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων (ab antiquo).

Οἱ Καμπῖται ὀνομάζοντο οὕτω, οὐχὶ μόνον διότι κατέχοντες πεδιάδας, ἀλλὰ καὶ πρὸς διάκρισιν ἐτέρων Στρατιωτῶν, οἵτινες ὠχυρωμένοι ἐπὶ τῶν ἀκρωρείων τοῦ Παρθενίου, τοῦ Πάρωνος καὶ τοῦ Ταυγέτου, ἧτοι ἐπὶ τῶν λεγομένων ζυγῶν τῆς Τσακονιάς, καὶ τῆς Μάνης ἔφερον διὰ τοῦτο τὸ ὄνομα Ζυγιῶται, δηλαδὴ ὄρεινοί· τὸ ὄνομα τῶν Ζυγιωτῶν, τοὺς ὁποίους εἰς λόγιος Ἑλληνὴν συνέχουσε πρὸς τοὺς Ἀτζίγγανους, παράγεται ἐκ τοῦ καὶ παρὰ τοῖς ἀμαρτωλοῖς λεγομένου ζυγοῦ, τοῦ λατινικοῦ jugum = ἀκρωρεία· διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ οἱ κατέχοντες τὰς ἀκρωρείας τοῦ Βιθυνικοῦ Ὀλύμπου λέγονται Ζυγανοί (Παχυμέρης). Εἰς τὰ ἐνετικὰ ἐγγράφα οἱ ζυγοὶ τῆς Πελοποννήσου λέγονται καὶ trachie καὶ brazzi ὅθεν καὶ τὰ μέχρις ἡμῶν παρὰ τοῖς ἰταλοῖς ναυτικοῖς λεγόμενα Brazzo di Maina, καὶ Brazzo di Zaconia· καὶ τὸ μὲν trachie εἶνε καθαρὰ ἑλληνικὴ λέξις, τραχεῖα, ὁ ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἔτι λεγόμενος τράχονας, τὸ δὲ brazzo ἀπλῆ παραφθορὰ τοῦ ἑλληνικοῦ βράχου. Τοὺς ζυγιώτας τοῦ Ταυγέτου ὁ Χαλκοκονδύλης ὀνομάζων Βράχους θεωρεῖ ὁμοφύλους τοῖς ἐν Πίνδῳ (Βλάχοις). Εἶνε δὲ ἀκατανόητον πῶς ὁ Hopf παρανοήσας τὸν Ἑλληνα ἱστορικόν, βασιλεῖ ἐπὶ τοῦ χωρίου τούτου τὴν θεωρίαν του περὶ τῆς ἐκ Σλάβων καταγωγῆς τῶν Τσακόνων! Εἶνε ἀληθές ὅτι ὁ Ἀθηναῖος ἱστορικὸς συγγέει τοὺς Βλάχους πρὸς τοὺς Σλάβους, ἀλλ' ἡ πλάνη αὕτη ἀρχὴν ἔχουσα τὴν κοινότητα τῶν σλαβωνικῶν γραμμάτων, τὰ ὅποια ἀκόμη διατηροῦσιν οἱ Ρωμοῦνοι ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς βιβλίοις, καὶ παρ' ἄλλοις νεωτέροις ἐπεκράτησε. Τὸ ζήτημα εἶνε ὅτι ὁ μὲν Χαλκοκονδύλης ἀποκαλεῖ τοὺς Ζυγιώτας τοῦ Ταυγέτου ὁμοφύλους πρὸς τοὺς ἐν Πίνδῳ Βλάχους, τούτους δὲ ὁ Καντακουζηνὸς ὀνομάζει Ἀλβανούς· οὐδεὶς δὲ ἠρνήθη ὅτι Ἀρβανιτοβλάχοι κατέκρησαν ἐν Πελοποννήσῳ, οὐχὶ ὅμως καὶ οἱ πρὸς τοὺς ὄλους διάφοροι Σλάβοι. Εἰς ἀποδείξιν τοῦ παρὰ Βυζαντινοῖς ἐπικρατοῦντος ἐθνολογικοῦ κυκεῶνος ἀναφέρομεν ὅτι Κανανὸς τις Λάσκαρις θεωρεῖ τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ Ζυγιώτας ὡς ἐκ τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης μεταναστεύσαντας, τὸν Κανανὸν δ' ἔχων ὑπ' ὄψει ὁ ἐν Γράτζ καθηγητὴς Μέγερ ἀνέλαβε τὸ φοβερὸν ἔργον νὰ μᾶς ἀποδείξῃ ὅτι ἀπαξάπαντες οἱ Ἀλβανοὶ ἀνήκουσιν εἰς μυστηριώδη τινὰ Βαλτικὴν φυλὴν! Ἄν ἐπὶ τέλους ἐννοοῦμεν ὅτι ὀφείλομεν νὰ μελετήσωμεν εὐσυνειδήτως τὴν ἐθνικὴν ἱστορίαν, ἃς σπουδάσωμεν τὰς ἱστορικὰς πηγὰς διὰ μόνων τῶν ἡμετέρων ὀφθαλμῶν, καὶ οὐχὶ διὰ τῶν θαμβῶν διοπτρῶν τῶν ξένων. Εὐχῆς δ' ἔργον θὰ ἦτο ἂν ἐν καὶ μόνον ἀντεγράφομεν καὶ ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ἐφηρμοζόμεν, τὸ πολυσήμαντον δόγμα τῶν Ἰταλῶν La Grecia farà da sé.

(Ἐπεταί συνέχεια)

Κ. ΣΑΘΑΣ